

Příloha č. 4 Školního řádu

Strategie řešení rizikových jevů

KRIZOVÝ PLÁN ŠKOLY

ŠIKANA, KYBERŠIKANA

ŠIKANA ZAMĚŘENÁ NA UČITELE/pedagogického pracovníka

Školní program proti šikanování

a program prevence

a řešení šikany ve škole

Charakteristika šikany

Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či zaměstnanci školy, které se v čase zpravidla opakuje a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany zaměstnance školy také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepřijemností útoku pro oběť a samoučelností agrese.

Podoby šikany

Přímá šikana může mít podobu fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy), verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy); nebo neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zstrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).

Nepřímá šikana má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník ubližuje oběti tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka nebo učitele rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení (u učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.

Kyberšikana nebo také elektronická šikana je v současné době nejčastější forma šikany. Může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí, prezentace zraňujících komentářů, rozesílání vulgárních nebo výhružných koláží s tváří žáka nebo zaměstnance školy či příslušníků jeho rodiny, výhružné SMS nebo e-maily apod. Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické šikany a naopak. Je tedy důležité při řešení prověřit případné vzájemné souvislosti.

Typy kyberšikany:

- Flaming (provokování)
- Harassment (obtěžování)
- Denigration (očernování)
- Impersonation (napodobování)
- Outing (odhalování)
- Trickery (podvádění)
- Exclusion (vyloučení)
- Cyberstalking (pronásledování, kybernetický lov)
- Vydírání
- Happy slapping (fackování pro zábavu)
- Kybergrooming (manipulace v kyberprostoru – cílem je osobní schůzka)

Vymezení škádlení, ojedinělé agrese a šikany

Hranice, která odlišuje šikanování od běžného škádlení a ojedinělé agrese, bývá někdy nezřetelná. Jedním z rozlišujících prvků je schopnost žáka škádlení opětovat, bránit se mu, zastavit ho. Ve chvíli, kdy se žák škádlení nebo agrese neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu. Podobně, jedná-li se o šikanu zaměstnance školy žáky, pak šikana není zlobení a nerespektování ze strany žáků, které postrádá znaky šikany. Naopak přerůstá v šikanu, stává-li se vědomým, záměrným, úmyslným a cítí-li zaměstnanec, že není v jeho moci jednání zastavit, cítí se bezbranně, ztrácí autoritu a poměr sil v rolích žák/žáci x zaměstnanec školy se obrací.

Spouštěče šikany

Spouštěčem šikany může být jakákoli odlišnost žáka nebo zaměstnance školy, např. fyzická zdatnost, vzhled, hmotnost, barva pleti, tělesná neobratnost, inteligence - snížení rozumových schopností, nebo naopak nadání, jazyková/komunikační bariéra, socio-ekonomická odlišnost, psychická odlišnost, speciální vzdělávací potřeby žáka apod. Šikana může mít specifický obraz, odehrává-li se ve vztahu k žákům nebo zaměstnancům z důvodu etnicity, rasové nebo národnostní příslušnosti, náboženské víry, sexuální orientace apod.

Motivy šikany

Motivem pro agresora šikany může být snaha:

- Upoutat na sebe pozornost.
- Získat nebo udržet obdiv spolužáků.
- Zkusit hranice druhého, co vydrží.
- Zbavit se nudy.
- Napodobit chování agresora.
- Předejít svému vlastnímu šikanování.

Znaky šikanování

Většina obětí šikany a jejich svědků se snaží situaci udržet co nejdéle v tajnosti, bojí se někomu svěřit. Důsledkem může být podcenění závažnosti a rozsahu výskytu šikany nebo obtížné nalezení útočníků. Proto je v prevenci velmi důležité zaměřit se specificky na identifikaci rizikových znaků a signálů pro výskyt šikany.

Nepřímé (varovné) znaky šikanování u žáků:

- žák je o přestávkách často osamocený, uzavřený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními;
- o přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje; jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené; stále postrádá nějaké své věci; odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- mění čas a trasu své pravidelné cesty do školy a ze školy;
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
- má odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Přímé znaky šikanování:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty

- na jeho účet;
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, pronášené nepřátelským až nenávistným,
- nebo pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za někoho platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem,
- a skutečnost, že se jim podřizuje;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či spoluúčasti na nich;
- strkání, šťouchání, honění, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné,
- že je obět neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy.

Prevence

Ředitel školy:

- zajistí vzdělávání pracovníků v oblasti šikanování a sociálně patologických jevů
- zajistí, aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování
- zajistí, aby ve školním řádu byla jasně stanovena pravidla chování
- zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména o přestávkách mezi vyučovacími hodinami a při školních akcích
- spolupracuje se školní metodičkou prevence, třídními učiteli a ostatními pedagogy a zaměstnanci školy při prevenci rizikových jevů a řešení krizových situací

Školní metodička prevence:

- koordinuje program proti šikanování a následně s programem proti šikanování seznámí všechny pedagogické pracovníky
- spolupracuje s třídními učiteli a vedením školy při řešení krizových situací
- spolupracuje s oblastním metodikem prevence, Policií ČR, orgány sociálně právní ochrany dítěte
- podílí se na prevenci rizikových jevů

Všichni pedagogičtí pracovníci:

- rozvíjejí pozitivní mezilidské vztahy, respekt a úctu k druhým
- vedou žáky k osvojení norem slušného chování
- jednají se žáky jako s partnery
- udržují ovzduší důvěry mezi žáky a pedagogy
- v kritických situacích dají jasně najevo, že špatné chování nelze tolerovat
- jsou vnímaví k projevům žáků a případným rizikovým jevům a k projevům agresivity
- podporují pozitivní vzájemné vztahy mezi žáky (a žáky a učiteli)
- podporují solidaritu a toleranci

- posilují a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy
- uplatňují spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt
- řeší okamžitě projevy sociálně patologického chování (ve spolupráci se školní metodičkou prevence a třídními učiteli)

Třídní učitelé:

- informují žáky i zákonné zástupce, na koho se obrátit při problémech:
- třídní učitel, školní metodička prevence, výchovná poradkyně školy, ředitel školy
- linka důvěry, krizová telefonní linka k šikaně pro učitele, žáky a jejich rodiče tel. 286 881 059
- pracovníci v PPP,
- orgány sociálně právní ochrany dítěte apod.
- řeší okamžitě projevy rizikového chování (ve spolupráci se školní metodičkou prevence)
- v průběhu školního roku poskytuje žákům pravidelný prostor k reflexi vlastní zkušenosti ve škole, diskutují se žáky o slušném chování i pozitivních mezilidských vztazích
- podílí se na pozitivním klimatu školy

Aktivity školy v prevenci proti šikaně:

- prostřednictvím práce třídních učitelů s kolektivem ostatních pedagogických pracovníků (bohatá škála mimoškolních akcí a aktivit)
- třídní učitelé vzdělávají děti v otázkách předcházení šikany
- děti ve třídách spoluvytváří třídní pravidla
- pedagogové diskutují o žácích, všímají si přímých či nepřímých varovných signálů šikanování a sdělují je ostatním pedagogům
- škola (ředitel, metodik prevence) informuje o tom, co je a co není šikana a jak postupovat
- úzká spolupráce s rodiči, rodinou, setkávání se na mimoškolních (i při školních) akcích
- realizace plánů aktivit a naplňování cílů v Preventivním programu školy
- spolupráce s relevantními subjekty, např. pedagogicko-psychologickou poradnou, speciálně pedagogickým centrem, střediskem výchovné péče a neziskovými organizacemi, orgánem sociálně právní ochrany dětí, krizovými centry, zdravotnickými zařízeními, Policií ČR případně dalšími odborníky, kteří mohou být nápomocni při prevenci šikany a mohli by intervenovat v případě jejího výskytu na školách
- škola poskytuje žákům pravidelný prostor k reflexi vlastní zkušenosti ve škole, kdy mohou společně s pedagogem (nejčastěji třídním učitelem) reflektovat svoji spokojenost ve škole, pocit bezpečí, vztahy ve škole a ve třídě, učit se řešení konfliktů a dalším sociálním dovednostem: v rámci komunitních kruhů, aktivit, třídnických setkání, programech specifické primární prevence apod.

Rodiče:

- spolupráce se školou při prevenci a řešení problémů

Zapojení institucí:

- PPP, konzultace
- Organizace zabývající se problematikou šikany, programy na školách, konzultace

Postup při šikaně:

V případě šikany je nutné posoudit, zda je to šikana v počátečním stadiu, kterou je možné řešit v rámci školy. Tu pak řeší školní metodik prevence (případně výchovný poradce nebo školní speciální pedagog), a to ve spolupráci s třídním učitelem a ředitelem. Pokročilé a neobvyklé formy šikany řeší škola v součinnosti s odborníky ze specializovaných pracovišť, zejména z PPP. Dále je možné spolupracovat s organizacemi specializovanými na prevenci rizikového chování z řad neziskových organizací a s dalšími odborníky z oblasti psychologie, psychoterapie a psychiatrie.

Postup při počáteční šikaně:

Školní metodik prevence ve spolupráci s třídním učitelem, výchovnou poradkyní a ředitelem školy:

- 1. Odhad závažnosti a formy šikany**
- 2. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.**

Při rozhovoru zajistit maximální soukromí, mluvit s každým zvlášť. Prvním úkolem je odhadnout, jak je šikanování rozvinuto. Podle míry závažnosti (zda se jedná o počáteční nebo pokročilé stádium šikany) je potom nutné jednat. Při rozhovoru s obětí je důležité, aby o tom nevěděli ostatní žáci. Ochránit oběť před možnou pomstou agresorů. Není přípustné společné vyšetřování svědků, obětí a agresorů či jejich konfrontace.

- 3. Nalezení vhodných svědků.**

Měli by to být žáci, kteří s obětí sympatizují, neodmítají ji, nepřijímají normy šikanování, jsou nezávislí na agresorech. Zajistit soukromí rozhovoru.

- 4. Individuální rozhovory se svědky.**

Zajistit soukromí rozhovoru a zorganizovat tak, aby ostatní nevěděli, že rozhovor probíhá a na jaké téma. Rozhovory zorganizovat tak, aby o nich druzí nevěděli.

5. Zajištění ochrany obětí.

Šikanované dítě je třeba chránit do doby, než se vše vyřeší. Zajistit bezpečné příchody do školy a odchody ze školy, případně umožnit zůstat doma.

6. Rozhovor s agresory.

Rozhovor s agresory nejprve až poslední krok ve vyšetřování, až jsou shromážděné důkazy. Rozhovor volit dle situace – individuální, případně konfrontace mezi nimi.

7. Rozhovor s rodiči/zákonnými zástupci zúčastněných žáků

Individuální setkání s rodiči.

8. Výchovní komise.

Účastní se ředitel školy, zákonný zástupce žáka, třídní učitel, výchovný poradce, školní metodik prevence, speciální pedagožka.

Seznámení rodičů zúčastněných žáků s problémem, postupné vyjádření všech pedagogů, vyjádření rodičů, popřípadě vyjádření žáka. Rozhodování komise za zavřenými dveřmi, seznámení rodičů a žáka se závěrem komise.

9. Rozhovor s rodiči zúčastněných žáků.

Individuální setkání s rodiči oběti. Informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních.

10. Práce s celou třídou.

Po vyšetření šikany a potrestání viníků je třeba pracovat s celou třídou. Budovat trvale a systematicky kamarádské vztahy v celé třídě.

Postup při výbuchu skupinového násilí při pokročilé šikaně:

Školní metodik prevence ve spolupráci s třídním učitelem, výchovnou poradkyní a ředitelem školy:

1. První (alarmující) kroky pomoci

- zvládnutí vlastního šoku
- bleskový odhad závažnosti a formy šikany
- bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí

2. Příprava podmínek pro vyšetřování

- zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy
- zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi
- pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře)

- oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům

3. Vyšetřování

- rozhovor s obětí a informátory
- nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků
- individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky
- rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi)

4. Náprava

- metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

Legislativní rámec šikany, v jakém případě vyrozumět Policii ČR a OSPOD

Právní odpovědnost školy:

1. Škola má odpovědnost za žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Z tohoto důvodu pedagog musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.
2. Podle vyhlášky č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí, odpovídá i za škodu způsobenou žákům v době vykonávání přechodného dohledu, tj. při vyučování a v přímé souvislosti s ním.
3. Ředitel školy nese také odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance podle § 101 a § 102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
4. Škola má **ohlašovací povinnost při výskytu šikany** v následujících případech:
 - **Dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí.** Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 21 odst. 2 školského zákona, podle něhož mají zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků právo mj. na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání dítěte či žáka a právo vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich vzdělávání). Skutečnost, že žák někoho šikanoval nebo byl šikanován, lze chápat jako významnou skutečnost, která v průběhu vzdělávání nastala.

5. Škola ohlašuje orgánu sociálně-právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů); v případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které výše uvedeným nebyly oznámeny i přesto, že se stalo něco závažného, protože nebyl zákonný důvod. Jedním z nástrojů, kterými může orgán sociálně právní ochrany dětí (dále OSPOD) řešit situaci ohroženého dítěte, je realizace případové konference, jejíž pravidla jsou vymezena v zákoně o sociálně právní ochraně dětí a návazných metodických dokumentech. Zástupce školy na ni může, ale nemusí být přizván; výběr přizvaných osob je plně v kompetenci sociálního pracovníka. Pokud je zástupce školy na konferenci účasten, pak je ze zákona vázán zachováním mlčenlivosti (podle § 57 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí). Informace, které se na konferenci dozví, jím nesmí být nikam přeneseny, ani do prostoru školy. Z důvodu zákonného ošetření mlčenlivosti mohou být také někteří účastníci vyloučeni z některé části případové konference.
6. **Dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR.** Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství. Tuto skutečnost oznámí ředitel školy nebo jiná pověřená osoba jakoukoliv formou (písemně, telefonicky, osobně) na Policii ČR, v ideálním případě přímo specialistovi na problematiku mládeže Služby kriminální policie a vyšetřování, jinak na nejbližším obvodním oddělení Policie ČR. V takovém případě vystupuje tato osoba jako oznamovatel a má právo na vyznění do jednoho měsíce od podání oznámení. Oznámení může podat také zákonný zástupce dítěte.

Trestně-právní hledisko šikany

1. V zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), ani v jiném zákoně **šikana není sama o sobě definována jako trestný čin nebo přestupek, přesto šikana může svým charakterem naplňovat znaky některého z přestupků či trestných činů.**
2. Protiprávní jednání s prvky šikany může být kvalifikováno jako přestupek podle zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (dále jen „zákon o přestupcích“), resp. zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Nejčastěji se bude jednat o přestupky proti občanskému soužití podle ustanovení § 7 zákona č. 251/2016 Sb. (např. ublížení na cti, vyhrožování újmou na zdraví atd.). Za přestupek je odpovědná osoba starší 15 let.
3. Závažnější forma šikany může vykazovat znaky skutkové podstaty například těchto trestných činů:
 - trestné činy proti zdraví (dle uváděného zákona. č. 40/2009 Sb.): § 145 Těžké ublížení na zdraví; § 146 Ublížení na zdraví;

- proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství: § 171 Omezování osobní svobody; § 173 Loupež; § 175 Vydírání; § 177 Útisk;
 - dále pak trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti: § 185 Znásilnění; § 186 Sexuální nátlak; § 187 Pohlavní zneužití; § 191 Šíření pornografie; § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií;
 - trestných činů proti majetku: § 205 Krádež; § 228 Poškození cizí věci,
 - trestných činů narušující soužití lidí: § 353 Nebezpečné vyhrožování; § 354 Nebezpečné pronásledování.
4. Je-li šikana motivována důvody, jako jsou zdravotní postižení, etnicita, náboženství a podobně, a splňuje-li znaky podle příslušných níže uvedených ustanovení trestního zákoníku, lze v určitých případech uvažovat také o trestném činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, případně i podněcování nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 355, resp. 356 trestního zákoníku). Takový motiv může rovněž u některých výše uvedených trestných činů podmiňovat užití přísnější klasifikace, tedy možnost uložení vyššího trestu.

5. Trestní odpovědnost

Ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb., odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, je trestně odpovědnou osoba starší 15 let, která je dostatečně rozumově a mravně vyspělá. Pro účely zákona o soudnictví ve věcech mládeže se pak takový trestný čin označuje jako provinění. **V případě jednání vykazujícího znaky trestného činu, kterého se dopustilo dítě mladší 15 let, se hovoří o činu jinak trestném. Dítě mladší 15 let není trestně odpovědné, mohou mu však být podle tohoto zákona soudem pro mládež uložena opatření potřebná k jeho nápravě.**

6. Povinnost překazit a oznámit trestné činy uvedené v trestním zákoníku

Přestože, jak bylo řečeno výše, šikana není sama o sobě definována jako trestný čin nebo přestupek, může svým charakterem naplňovat znaky protiprávního jednání na úrovni přestupku nebo trestného činu. **Trestní zákoník zakládá v určitých případech povinnost některým činům zabránit a jiné zmíněným orgánům ohlásit. Smyslem ustanovení o trestnosti nepřekažení trestnému činu je zabránit spáchání některých závažných činů a tím chránit společnost před jejich důsledky.** S účinností od 1. 12. 2016 se rovněž níže popsanych trestných činů bude moci dopustit i sama škola jako právnická osoba, kdyby například úmyslně zatajovala, že u nich k uvedeným trestným činům dochází.

7. Povinnost překazit páčání nebo spáchání trestného činu (§ 367 trestního zákoníku):

Kdo se dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, má povinnost spáchání nebo dokončení takového činu překazit.

Jestliže to neudělá a nebránily mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin nepřekažení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. Překazit trestný čin lze i jeho včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. V případě šikany by se mohlo jednat například o následující trestné činy: vraždy (§ 140), zabití (§ 141), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), zbavení osobní svobody (§ 170), loupeže (§ 173), vydírání (§ 175), znásilnění (§ 185), pohlavního zneužití (§ 187), krádeže (§ 205). **Neoznámení trestného činu (§ 368 trestního zákoníku):** kdo se dozví, že jiný spáchal trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, je povinen to bez odkladu oznámit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. **Jestliže to neudělá a nebránily mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin neoznámení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu.** V případě šikany by se mohlo jednat například o následující trestné činy: vraždy (§ 140), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), zbavení osobní svobody (§ 170). V uvedených případech má každý povinnost vyjmenované jednání buď překazit, anebo o něm informovat státního zástupce nebo policejní orgán. V ostatních případech povinnost ze zákona sice nevznikla, ale to neznamena, že oznamovat nelze (nenásleduje sankce za neoznámení). Zároveň je však třeba mít na paměti, že úmyslně lživé obvinění jiného ze spáchání trestného činu může samo představovat trestný čin křivého obvinění (§ 345). Právnícké osoby vykonávající činnost škol, jako poskytovatelé veřejné služby, by měly u každého protiprávního jednání spáchaného v jejich jurisdikci, které naplňuje znaky trestného činu, tyto skutečnosti oznamovat a to zejména proto, že příjemci jejich služeb jsou žáci, které ve většině případů nemohou svá práva účinně vymáhat a jsou proto odkázáni na pomoc druhých.

8. Při oznamování a zjišťování informací je zapotřebí mít na paměti presumpci neviny, tedy dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět jako by byl vinen.

KYBERŠIKANA

Charakteristika:

Kyberšikana – elektronická šikana, která může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com nebo facebook.com, Instagram, internetové sociální skupiny např. WhatsApp a jiné, prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních, urážlivých,

zastašujících, zesměšňujících či jinak ztrapňujících zpráv nebo výhružných koláží s tváří žáka či příslušníků jeho rodiny, výhružné SMS nebo e-maily, chaty, komentáře apod. Dále pořizování zvukových záznamů, videí či fotografií, jejich upravování a následné zveřejňování s cílem poškodit zachycenou osobu. Vytváření internetových stránek, které urážejí, pomlouvají či ponižují konkrétní osobu (blogy, webové stránky), zneužívání cizího účtu (e-mailového, diskusního apod.), vydírání pomoci mobilního telefonu nebo internetu, obtěžování a pronásledování voláním, psaním zpráv nebo prozváněním.

V současnosti jde o jednu z nejčastějších forem šikany.

Další informace na www.e-bezpeci.cz.

Prevence a opatření:

- Jasně stanovisko školy, které odsuzuje kyberšikanu – šikana v jakékoli formě je nemorální, špatná, bude předmětem disciplinárního řízení (kázeňské postihy).
- Ačkoli se rizikové jednání žáků v oblasti kyberšikany může dít mimo školu, může být stejně na půdě školy řešeno, a to v případě, že by narušovalo pozitivní a zdravé klima školy.
- Zajistit bezpečné užívání IT techniky ve škole.
- Seznámení s pravidly práce s notebooky, tablety, mobily při výuce.
- Zákaz stránek s pornografickou a násilnickou tematikou.
- Zákaz přihlašování se na počítači na cizí účet.
- Zákaz používání mobilních telefonů a jiných komunikačních a záznamových zařízení (např. chytré hodinky) během vyučování (mají být vypnuté v tašce, pokud učitel nezadá jinak) jako prevence natáčení či fotografování žáků i učitelů. V případě napomenutí a neuposlechnutí budou následovat kázeňské postihy. V krajním případě (natáčení, fotografování) smí vyučující telefon (či jiné komunikační zařízení) zabavit, uložit po hodině do ředitelny, informovat rodiče a vydat ho pouze do jejich rukou.
- Formálně vyhodnocovat situaci z rozhovoru s žáky nebo za použití výsledků získaných z dotazníků.
- Pěstovat pozitivní školní klima založené na respektu a integritě, kde násilí má za důsledek neformální i formální sankce.
- Organizování besed, projektů, programů na téma kyberšikany.

Postup při kyberšikaně:

Školní metodik prevence ve spolupráci s třídním učitelem, výchovnou poradkyní a ředitelem školy:

1. Důkladně vyšetřit všechny incidenty tak, abychom mohli v případě nutnosti kázeňsky postihnout ty žáky, kteří se kyberšikany opravdu dopustili.

2. Zajistit si podporu a pomoc externího pracovníka, se kterým má naše škola navázanou spolupráci, nevyjímaje pracovníka represivního orgánu. To zvláště v případě, kdy kyberšikana zahrnovala reálné ohrožení bezpečnosti studentů nebo zaměstnanců školy
3. Jakmile identifikujeme agresora/y, zvolíme takové řešení, které je odpovídající závažnosti prohřešku a důsledkům, které způsobil.
4. Informujeme rodiče kyberagresora o tom, že chování jejich dítěte je bráno vážně a na naší škole nebude tolerováno.
5. Rodiče mohou kontaktovat právníka. Některé případy kyberšikany nespadají do kompetencí školy. V těchto případech mohou mít rodiče zájem řešit situaci jinými cestami. Mohou žalovat kyberagresora u občanského soudu, např. za obtěžování, úmyslné vystavování nepříjemným zážitkům, stresu atd.
6. V případech, kdy se kyberšikana odehrála prostřednictvím mobilního telefonu, kontaktujeme mobilního operátora. Shromažďuje data, která mohou sloužit jako důkaz. Předtím, než je vymaže, uchovává je po nějakou dobu na svých serverech.
7. Ponecháváme si všechny důkazy kyberšikany. Založíme si složku, kde budeme mít všechny snímky obrazovky, zprávy, záznamy apod. Tak můžeme demonstrovat závažnost chování a jeho dopad na školu. Toto je rozhodující speciálně v případech, kdy máme v úmyslu studenty formálně potrestat.
8. Škola spolupracuje s PPP, SVP, policií, OSPOD.

Trestně-právní hledisko kyberšikany

Kyberšikana obdobně jako školní šikana sice není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů:

nebezpečné pronásledování (tzv. stalking, § 354 trestního zákoníku) – např. dlouhodobě opakované pokusy kontaktovat všemi dostupnými prostředky oběť, která proto pociťuje důvodné obavy o život nebo zdraví své či svých blízkých; účast na sebevraždě (§ 144 trestního zákoníku) – např. zaslání SMS oběti s úmyslem přimět ji k sebevraždě, kterou skutečně spáchá či se o ni pokusí; porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 trestního zákoníku) – např. porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku), např. zveřejnění fotografií z telefonu oběti; pomluva (§ 184 trestního zákoníku) – např. vytvoření webových stránek, které nepravdivě zesměšňují oběť; šíření pornografie podle § 191 trestního zákoníku (viz sexting); výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (dítětem se rozumí osoba mladší 18 let) podle § 192 trestního zákoníku (viz sexting).

Konkrétnější informace viz výše: šikana.

ŠIKANA ZAMĚŘENÁ NA UČITELE/pedagogického pracovníka

Charakteristika:

Šikana zaměřená na pedagoga ze strany žáků musí být chápána jako celostní a multidimenzionální problém, který se týká všech členů školy. Není pouze výsledkem osobnostních charakteristik pedagoga nebo jeho sociálních či pedagogických kompetencí, jak bývá někdy interpretována. Neměla by být proto v žádném případě považována za individuální záležitost konkrétního pedagoga, kterou by si měl vyřešit sám.

Šikana zaměřená na pedagoga je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a žák/student se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele.

Šikana zaměřená na pedagoga se nejčastěji odehrává ve škole – ve třídách a na chodbách, nicméně může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorech, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru.

Je zapotřebí mít na paměti, že šikanou může trpět i vysoce zkušený a kompetentní pedagog. Pedagog může vnímat situaci, kdy je šikanován žáky, jako stigma a pociťuje stud a selhání, což mu zároveň často brání vyhledat pomoc u kolegů, vedení školy nebo ve svém okolí.

Specifika pro prevenci šikany zaměřené na pedagoga

Prevence stojí na celoškolském přístupu, který akcentuje dobré sociální klima, připouští riziko výskytu šikany učitele ve škole, otevřeně takové chování odmítá a realizuje prevenci případně intervenci, pokud k výskytu dojde. Uvědomění si rizika a jeho deklarace může významně snížit rozvoj šikany.

Vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů.

Škola má jasně stanovený způsob a postup řešení, jakým mají pedagogové podezření na šikanu své osoby nebo kolegy, nebo oznámení o šikaně podat, komu a jak s tím bude nakládáno (viz níže).

Pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly v chování a používá stanovené důsledky jejich nerespektování konzistentně; vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, usměrňuje řešení na individuální konzultaci; vyhýbá se konfrontačnímu tónu.

Pedagog posiluje zapojení žáků do výuky, dává jim na výběr, činí úkoly a výuku pro žáky zajímavými, propojuje výuku s běžným životem a potřebami žáků; jeho výklad a očekávání jsou pro žáky srozumitelné, odpovídají obtížnosti, kterou mohou zvládnout apod.

Očekává úspěch u všech žáků a podporuje je, dává žákům zpětnou vazbu k tomu, co udělali dobře, staví na silných stránkách žáků.

Nezpůsobuje ponížení nebo zesměšnění žáka před třídou; při hodnocení žáka zachovává jeho důstojnost.

Všímá si změn v náladě, emocích a v chování žáků a včas na ně reaguje.

Problémy neřeší sám, ale ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy.

Všímá si prosociálního a kooperativního chování žáků a oceňuje je; podporuje kooperaci mezi žáky a prostředím, kde se každý žák/student cítí přijatý.

Specifika pro řešení šikany zaměřené na pedagoga

Důležité je respektovat tyto zásady:

Pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v dané situaci v pozici oběti, která by neměla zůstat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních. Nelze očekávat, že situaci, kterou lze klasifikovat jako šikanu, vyřeší pedagog v pozici oběti sám. Proto je zapotřebí, aby tuto skutečnost škola neočekávala a nevyžadovala. Naopak je zapotřebí, aby podporovala své pedagogy k vyhledání pomoci, zajistila bezpečí pro pedagoga a řešila vzniklou situaci se žáky, rodiči a ostatními pedagogy.

V případě bezprostředního ohrožení pedagoga žákem/žáky se pedagog řídí krizovým plánem školy.

Je zapotřebí, aby pedagog sám, jeho kolegové i vedení školy porozuměli tomu, že pedagog byl vystaven traumatickému zážitku. Tento zážitek může být bolestným i pro svědky (kolegy nebo žáky ve třídě). Je proto zapotřebí dovolit si čas na zpracování šoku, neobviňovat se, vyhledat si pro sebe sociální podporu od kolegů, přátel, rodiny, monitorovat u sebe znaky stresu, které se mohou objevit i později (např. problémy se spánkem, pozorností, úzkostí, zvýšená citlivost, nechut' k jídlu nebo naopak) a případně vyhledat pro sebe odbornou pomoc.

Šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky. Škola zajistí posouzení sociálních vztahů ve třídě a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení.

Pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě (jedná se o program selektivní nebo indikované primární prevence, nikoli všeobecné prevence).

Stejně jako u šikany mezi žáky i zde je potřeba, aby po takové situaci škola revidovala mechanismy a postupy (krizový plán), aby bylo zřejmé, jak zacházet s případnými podobnými situacemi v budoucnu.

V případě, že je pedagog nespokojený s řešením situace ze strany vedení školy, může se obrátit na příslušný inspektorát práce.

POSTUP PŘI VÝSKYTU ŠIKANY ZAMĚŘENÉ NA PEDAGOGA

1. Pedagog v pozici oběti šikany či pedagog, který je svědkem takové situace, vyhledá bezprostředně pomoc, obrátit se může na:
 - ředitele školy
 - školní metodičku prevence
 - výchovnou poradkyni
 - kolegu/yni, ke kterému má důvěru
 - na školskou radu
2. O výskytu je vždy informován ředitel školy.
3. V případě potřeby zajistí vedení školy učiteli chráněné prostředí
4. Tým školního poradenského pracoviště (ředitel školy/výchovná poradkyně, metodička prevence, speciální pedagožka) – zajistí další šetření, provede postupně rozhovor: - s obětí, se svědky - s agresorem/y – zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi, případně konfrontace mezi nimi - nebo o šetření požádá odborníka na problematiku šikanování z OPPP - z rozhovoru provádí zápis - o výsledcích šetření informuje ředitele školy, pokud se šetření přímo neúčastní.
5. Ředitel školy pozve zákonné zástupce agresora/rů do školy k pohovoru s výchovnou komisí.
6. Výchovná komise dohodne společně se zákonnými zástupci žáka/ků další postup, možnosti školy: odstupňování kázeňských opatření, forma postihu při dalším porušení školního řádu, doporučení odborné pomoci v OPPP, informování OSPOD, informovat Policii ČR.
7. Školní metodička prevence nebo výchovná poradkyně provede zápis z výchovné komise.
8. Ředitel školy udělí agresorovi/ům kázeňské opatření.
9. Ředitel školy informuje Policii ČR, došlo-li k závažnějšímu případu šikanování
10. Školské poradenské pracoviště zajistí posouzení sociálních vztahů ve třídě, kde se šikana odehrávala a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení – zajistí intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě.
11. Ředitel školy nabídne pedagogovi odbornou pomoc a podporu – konzultace, odkaz na odbornou péči apod.

V Drnovicích 24.11.2025

Mgr. Miroslav Zemánek

ředitel školy

